

Πεντάλ

Από την **Μαρία Λαϊνά**

Υπάρχει τέχνη, μα δεν υπάρχουν καλλιτέχνες

Αυτό είναι το πρώτο που έχω καταλάβει. Ο χρόνος είναι η ηχώ. Ενώ πέλεκυ Μέσα στο δάσος.

Φίλιπ Λάρκιν (1922-1985), Άγγλος ποιητής, νοβελίστας και κριτικός σε θέματα μουσικής τζαζ. Το συγκεκριμένο έχει τίτλο τη λατινική αριθμησή του (XXVI) και περιέχεται στο Βορινό Πίλοιο, απ' όπου, μαζί με τα υπόλοιπα, το μετέφρασε ο Χάρης Βλαβιανός. Ο ποδηλάτης το προτάσσει γιατί έχει την εμμονή του με τον λεπτοφυή θόρυβο του χρόνου.

Παρωχημένα επίκαιρα λόγια

Σε όλη μου τη ζωή, αν κρίνω από την ηρεμία της συνείδησής μου, ούτε με λόγο, με πράξη ή με λογισμό ούτε στα διηγημάτά μου ή στα κωμειδούλλά μου, δεν έχω επιθυμήσει τη γυναίκα τού πλησίον μου, δεν τον έκλεψα τον σκλάβο του, τον βόδι του, ούτε κανένα από τα ζώα του κοπαδιού του. Δεν υπήρξα υποκριτής, δεν κολάκεψα τους ισχυρούς ούτε επιδίωξα την είνουιά τους, δεν έκαμα εκβιασμούς, δεν άφησα να με ζουν οι άλλοι. Η αλήθεια είναι πως το έριχνα στην τεμπελιά, πως έχω γελάσει με την ψυχή μου, έκαμα μπόλικο φαγοπότι και ζωή παραλυμένη, μα όλα αυτά είναι προσωπικά ζητήματα και μου δίνουν το δικαίωμα να νομίζω πως σ' ό,τι αφορά την ηθική, δεν ξεφεύγω από τον μέσο όρο προς αυτή ή την άλλη κατεύθυνση. Ούτε ανδραγαθήματα κάνω ούτε αχρείότητες, είμαι σαν όλο τον κόσμο, αμάρτησα, αλλά με την ηθική οι δυο μας είμαστε πάτσι, αφού τ' αμαρτήματα αυτά τα πληρώνω με το παραπάνω, μ' όλες τις σκοτούρες που φέρνουν.

(...)

Όσο για τη λέξη «τέχνη» τη φοβάμαι όπως φοβούνται οι εμπόρισοις τα φαντόματά. Όταν μου μιλούν για ό,τι είναι καλλιτεχνικό ή δεν είναι, ό,τι είναι θεατρικό ή δεν είναι, για τάσεις, για ρεαλισμό και τα λοιπά, τα χάνω, μισοσυμφωνώ και απαντώ μ' εκείνες τις συνηθισμένες μισοαλήθειες που δεν αξίζουν δεκάρα. Εγώ όλα τα έργα τα χωρίζω σε δύο κατηγορίες: αυτά που μ' αρέσουν κι όσα δεν μ' αρέσουν. Κι αν με ρωτήσετε γιατί μ' αρέσει ο Σαίξπηρ κι όχι ο Ζλατοβόρτσκι, δεν θα μπορώ να σας απαντήσω. Ίσως με τον καιρό, όταν θα έχω γίνει εξυπνότερος, να αποκτήσω άλλα κριτήρια, μα για την ώρα όλες οι κουβέντες περι τέχνης με κουράζουν και τίποτα περισσότερο. Μου φαίνεται πως συνεχίζουν όλες εκείνες τις σχολαστικές συζητήσεις που εξαντλούσαν τους ανθρώπους του Μεσαίωνα.

(...)

Το διήγημα πρέπει να το γράφετε επί πέντε έξι μέρες και να το συλλογίζεστε διαρκώς σ' αυτό το δίστιμα, ειδικά μην θα τα βγάλετε πέρα με τις φράσεις σας. Πριν μπει στο χαρτί, η κάθε φράση πρέπει να μένει δύο μέρες στο μυαλό σας για να λαδωθεί. Βέβαια η δική μου τεμπελιά δεν μ' αφήνει ν' ακολουθήσω αυτό τον κανόνα, αλλά τον συστήνω τόσο περισσότερο σ' εσάς που είστε νέος, αφού κι εγώ ο ίδιος δοκίμασα στον εαυτό μου τις ιδιότητές του. Τα χειρόγραφα όλων των μεγάλων συγγραφέων ξέρω πως είναι μουτζουρωμένα, γεμάτα ενούματα, διορθώσεις και ορθοήματα, κι αυτά πάλι είναι ξανασβησμένα και λερωμένα.

(...)

Γενικά ό,τι καλό υπάρχει στα διηγήματα είναι πως μπορείς να είσαι μέρες ολόκληρες με την πένα στο χέρι χωρίς να καταλαβαίνεις ότι οι ώρες περνούν και ταυτόχρονα να αισθάνεσαι κάποια ζωτικότητα. Αυτά, από την άποψη της υγιεινής. Όσο για την άποψη της χρησιμότητας, το να

Φωτογραφία της Evns Κούκουλα για την Βιβλιοθήκη

συνθέσει ένα καλό διήγημα, και να χαρίσει στον αναγνώστη καμιά δωδεκαριά στιγμές ενδιαφέρουσες, δεν είναι, όπως λέει ο Γκαλιάρδοφκι, πομπικισμός.

Ο αναγνώστης μπορεί και να μη δυσκολεύτεκε να καταλάβει ότι τα τέσσερα πενιχρά αποσπάσματα είναι από την αλληλογραφία του Αντον Τοέχοφ. Λέω «πενιχρά» γιατί η αλληλογραφία αυτή είναι πλούσια, αλλά χωρίς καμώματα και υστεροβουλές ακέφεις υστεροφημίας. Απόφεις ξεκάθαρες, καθότι χωνεμένες, αγάπη για τον οικονομικό και οικονομημένο λόγο. Δεν ξέρω αν κυκλοφορεί ακόμη από τον Κέδρο το βιβλίο, σε μετάφραση της Μέλπωσ Αξιώτη. Αλλαζή κι αυτή! Καμιά φορά ο ποδηλάτης, στις στάσεις του, το σκέφτεται με μοιρολατρική μελαγχολία. Σάμπως το θάρρος, η απελπισία, και το ταλέντο να χαιρέσει τέχνη και ζωή, να πηγαίνουν μαζί. Δεν το υπερασπίζομαι σαν κανόνα. Αλλά οσάκις συμβαίνει, τότε δεν λείπει πραγματικά τίποτα, και μόνον εκεί μου φαίνεται ότι ο άνθρωπος μπορεί να ισχυριστεί ότι υπερβεί σαν είδος του υπόλοιπου ζωικού βασιλείου.

ΑΥΤΗ

Να ζητάς και ν' ακούς έναν πετεινό
 Απόμακρα να κράζει
 Να τραβάς τις κουρτίνες
 Και να βλέπεις τα σύννεφα να ταξιδεύουν –
 Πόσο παράξενο
 Να 'ναι η καρδιά ανέκφραστη
 Και ψυχρή όσο αυτά.

Ξανά ο Φίλιπ Λάρκιν, σε μετάφραση του Χάρη Βλαβιανού.

Μέρη, τοπία, ζώα, πράγματα: στην πραγματικότητα όλα αυτά δεν ξέρουν τίποτα για μας – περνούν από μέσα τους σαν την εικόνα μας απ' τον καθρέφτη. Περνούμε από μέσα τους: σ' αυτό συνοψίζεται η σχέση μας μαζί τους, κι ο κόσμος γίνεται απροσπέλαστος σαν εικόνα: από πουθενά δεν μπορούμε να εισχωρήσουμε. (...) Δεν έτυχε να προσέξτε πως εδώ έγκειται όλη η μαγεία της τέχνης, η τρομερή και ηρωική της δύναμη; Στο ότι μας συγχέει με το απόλυτα ξένο, μετατρέποντας εκείνο σε εαυτό μας και τον εαυτό μας σε εκείνο, αποθέτει τον πόνο μας

Στις μέρες μας, που η κυρίαρχη μηχανοκίνητη ενέργεια πόρρω απέχει από τη δημιουργία γαλήνης, η φήμη προκαλεί, αν τη θέσουμε σε λειτουργία, περίπου την ίδια φασαριά μ' ένα τεράστιο τυπογραφείο. Παύουμε πια ν' ακούμε τα ίδια μας τα λόγια ανάμεσα στους χιλιάδες τροχούς και τους μάντες της φήμης. Κάθε καινούριο πρόσωπο που μπαίνει στον χορό έχοντας κατά νου τον άνθρωπο που τον τυλίγουν όλα αυτά, καταλήγει να ζευτεί κι αυτό στη μηχανή και συμβάλλει στην τερατώδη δραστηριότητά της, καθώς αυτή λουσουλανά. Η φήμη δρα οπωσδήποτε γοργά σε μια τέτοια εποχή, αφού τα αποτελέσματά της εξανειμίζονται τόσο σύντομα. Ακόμη και οι πιο νέοι ζουν ανάμεσα σ' αυτές τις μηχανές της φήμης που στήνουν γύρω τους κάποιους εκδότης και μερικοί φίλοι. Σχεδόν σπανίζει να βρεθείς απέναντι σε κάποιον που επιδέχεται με σοβαρότητα παραμένοντας στο κέντρο της δικής του γαλήνης ή της μελωδίας του, κοντά στους τίμιους χτύπους της καρδιάς του. (...) Η περιέργεια και τα ήθη του καινού αναζητούν και βρίσκουν προσωπικότητες: δεν υπάρχει ανάγκη ωστόσο για κάτι τέτοιο. Σε εποχές σαν κι αυτήν υπάρχει τέχνη, μα δεν υπάρχουν καλλιτέχνες.

Τον άτιμο τον Ρίλκε. Πόσες φορές θα τον βρούμε μπροστά μας!
 Ο οδηγός του ποιητή για τη ζωή, ανθολόγηση Ulrich Baer, μετάφραση Αλεξάνδρα Νικολακοπούλου, εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2006.